

Note și schițe din Dobrogea

După ce Dunărea își imparte apele, la despărțirea celor două brațe. Chilia și Sf. Gheorghe, vaporul își încetinează mersul și, după o mare cotitură, apare în fața Tulcei, care se ridică pe malul drept ca un imens amfiteatru de verdeată, din care răsar, de la dreapta spre stînga, mai întăiu căzărmiile, apoi eleganta și roșatica biserică protestantă, minaretul alb și svelt al geamiei celei noi, farul, biserica lipovinească cu clopotnițele în verde deschis și-nsfîrșit colnicul „Horă“ pe care se înalță impunător monumentul anexărei Dobrogei, ca un paznic neclintit al hotarelor răsăritene. Și tocmai sus, pe creasta dealurilor, în fundul amfiteatrului, își mișcă aripile, ca niște fluturi uriași, vre-o treizeci de mori de vînt care dau orașului un aspect rustic și înviorător.

Un tovarăș de călătorie, cunoscător al împrejurărilor locale, îmi spune că acum cîțiva ani erau astfel de mori și în vale, în vecinătatea cheiului, între clădirile cele noi; dar necesitățile modernizării l-au silit pe răposatul prefect Nenitescu să încerce ca să le dărîme. Inșă proprietarii s'au opus. Și-atunci prefectul—se zice—că a pus de le-a dat foc și îndată ce-au ars, le-a și plătit. Iată deci o anecdotă care mă informa de mai înainte asupra unor moravuri din această provincie romnească, pe care un prieten, funcționar prin partea locului, o botezase «*Africa romînă*».

La debarcaderul *austriac*—ca și vaporul cu care venisem—mi se cere numele, profesiunea și locul de unde vin, de cătră un «*polițai*» în vechia uniformă argintie și înflorată. La vamă, de unde trebuia să ridic un cufăr cu cărți, mi se spuse că trebuie să aștept.

— Pentru ce ?

— Tocmai azi a venit d. șef, d. Icnescu, căci d. Petrescu a fost permutat. Mai așteptați puțin. Vine numaidecît... s'a dus să bea o cafea...

Insfîrșit, după vre-un ceas și jumătate, am putut pleca spre otel. Până la trăsura mi-au dus bagajul niște copii de Turci. Curînd apoi, pe drum, am aflat că birjarul e Evreu, iar *harabagiul* care-mi duce cufărul, e Bulgar. Otelierul, d. Catanici, e Sîrb. Dar e numai antreprenor, proprietarul fiind un German, d. Tott. Chelnerul e Grec, iar chelnerița e Romîncă din Ardeal. Poate acestui cosmopolitism se datorește faptul că otelul, deși mic și simplu, e curat și îndestulător d'n toate punctele de vedere. Unii unii spun că se păstrează tradiția proprietarului, care, ca toți Germanii de prin partea locului, sînt ordonați și gospodari. De altfel și-n împrejurimile Tulcei sînt cîteva sate—colonii germane—modele de gospodărie casnică și agricolă.

Și orașul e curat și îngrijit, mai ales în centru. E pavat cu dalaj de lavă de Italia, careuri mari, albe și neagriceoase. Mîrindu-mă că nu s'a pavat cu piatră din carierele Dobrogei, unul din însoțitorii mei mi-a dat drept cauză chiverniseala unora sau altora. Dar m'am convins curînd că aveam a face cu un opozant perpetuu, adică unul cărînia nici un prefect nu i-a dat slujbă.

Mîncarea în oraș e destul de vic. Ceea-ce e caracteristic e mulțimea cafenelelor și ceșineriilor, unde Lipovenii blonzi, ițăoși și gălăgioși beau ceai, petrec în sunetele vreunei caterin-e, sau se ceartă. Și-apoi căruțe, în toate părțile, căruțe cu nemiluita. Lumea care primează e «lumea afacerilor». Încotro te întorești dai numai de figuri străine.

Din cînd în cînd dai și de figura Romînului, care dacă e o-rășan, poartă o nuanță deosebită de... autoritate. Orice Romîn se crede aici *mai stîpîn* de cît ceilalți. Asta se vede din toate relațiile, din toate împrejurările vieții oficiale, publice și zilnice. Nu-i vorbă, am întîlnit și Romîni care la orice ocazie vorbesc: ...«Apoi noi *Romînii*»... Iar alții, deși culți și-n situații frumoase, mi-au spus mai pe șoptite: — Noi, Mațedonenii, mai bine se spunem că sintem Greți de cît să fim bănuți...

Funcționarul romîn e pentru populația *indigenă* un tip curios și consacrat. Funcționarii sint supranumiți «geamantanari», pentru că mereu vin și repede se duc. Populația și-a dat repede seama de lipsa de stabilitate, ca și de împrejurările care-i aduc și-i gonesc. Aici vin mai ales izgoniții, oamenii fără protecție sau *oamenii* cutărui prefect, primar etc., care venînd în Dobrogea și-i aduce cu dînsul. După citva timp se supără și-i mai dă afară. Aceștia fac opoziție, unîndu-se cu oamenii fostului prefect. De obicei, prefectul e străin de localitate și aflîndu-se într'o provincie cu *administrație specială*, e într'o situație analogă cu *pașa* care guvernase pînă la 1877. Izolarea de București mărește și mai mult credința asta în sufletul populației.

Cum ajungi, nu sint puțini acei care te bombardează cu întrebarea:

— Stai bine cu guvernul? Ți-aș spune ceva.

Și dacă-i arăți oare-care interes, apoi se pornește:

— Ehei, domnule, ce hoții se fac pe-aici! D-voastră, «de dincolo», n'aveți idee. Uite, șeful cutărui serviciu, de unde a făcut în trei ani 100,000 de lei? A venit vre-unul dela minister să cerceteze vre-odată la fața locului? Dumnealor cercetează după hirtii. Domnule, să-mi dea mie odată numai cutare parte din Deltă, și să vezi ce mai venit aș aduce... statului!

Sau:

— Am fost și eu consilier comunal. Primaru e un dobitoc. La toți Bulgarii le dă slujbe și gheleiruri. Și-o să-i meargă rău. I-am spus eu: «Mă, ești tînăr, ia-mă pe mine ca ajutor și faci... avere. N'a vrut, ba m'a făcut să și demisionez...

— Și ce-ai făcut? cu ce ai trăit?

— M'am apucat de avocatură, dar de! mergea greu, cal bătrîn în buestru. Mi-au dat pe urmă o slujbuliță la prefectură. Dar nici cu prefectul n'am dus-o bine. M'a dat afară și-am vrut să m'apuc iar de avocatură...

— Și-a mers ?

— Da de unde ? Stai să vezi, că n'au mai vrut să-mi dea autorizația de avocat. Aici sînt legi speciale...

— Bine, dar cu ce motiv ?

— Foarte simplu : eu, care votez la Galați, aici sînt pericolos siguranței publice. Dar nu cred s'o ducă mult... Or veni ei ai noștri...

— Cum ai noștri ? Doar nu veți fi făcînd și d-voastră politică de partid !

-- Nu prea pînă mai acum cîți-va ani. Dar ce vrei ? Vine un prefect de-al liberalilor, ori unul de-al conservatorilor. Opoziția i-i viră nasul și-aici. Apoi legături, interese și supărări pă guvernul care e tot al din București... Avem și două gazete : una liberală, alta conservatoare. Primarul e fiul lui X. Y, mînsru de mai multe ori...

— Te cred. Dar cu străinii de-aici, cum o duceți ?

— Bine cu *unii*, ca Rușii, Grecii, Evreii, Nemții, Lipovenii și Armenii, care-s foarte puțini. Turcii sînt cei mai ascultători și cinstiți, ca și Tătarii. Dar Bulgarii sînt dușmanii noștri. Fac bani, iau slujbe și onoruri la comună și județ și-apoi tot ei strigă pentru școlile lor, și-și trimit copii la școli în Bulgaria, și-și mărită fetele pî la Silistra și Sofia. Și cu ăștia, domnule, se unesc prefectii și primarii noștri, care le dau slujbe și decorații.

In spre seară, m'am ferit de-a mai avea vre-un însoțitor și m'am dus să văd deaproape vestitul monument al „anexării”, poate cel mai frumos monument istoric ce-l avem. Drumul, o stradă dreaptă și largă, cu plantații, trece prin mahalaua lipovenească. Strada e plină, mai ales de femei și copii. Femeile sînt mari, blonde, foarte grase, dar searbede la față și bătrîncioase, deși tinere. Copiii chiar, au figura aceia bătrîncioasă și sbircită, care-ți amintește mutrele muscalilor bucureșteni. Și-s blonzi, blonzi pînă aproape de alb. M'am apropiat de-un grup și-am întrebant :

— Știi rominește ?

— *Nu ști!* mi-au răspuns mai mulți rîzînd. Cînd să mă depărtez, unul izbucni într'un ris strașnic și apoi mi se adresă mîndru :

— Ju cieteaste la cartie !

— Ce spui, mă ? unde ?

— La școală !

— Și in ce clasă ești ?

— La clasa doi!—și dă-i ris cu toții.

I-am dat un gologan și am pornit la deal, gîndindu-mă la influența școlii rominești asupra populației dobrogene.

În drum am dat peste biserica lipovenească, împrejurul căreia se închinau Lipoveni *bespopovți*, adică fără preoți, Ruși e-relici-sectari, foarte evlavioși, cu idei și practice religioase misterioase. Lângă monument, am găsit tot un Lipovan, soldat român pentru paza monumentului. Purta însă pantalonii lui, de-acasă, de-o materie țesută de ei, cum poartă toți „gospodinii“.

L'am întrebat :

— Știi rominește ?

— *Nu știi !* și rîdea ca și copiii de-adineaurea.

— Da ce faci aici ?

— *Sintiniela !*

Și nimic alt rominește n'am mai putut scoate de data asta de la „sintiniela“. Dar după ce ocolii colnicul, îmi veni în minte să-l întreb altceva :

— Ce ești tu ? Român ?

— Nu ești—și începu iar să rîdă fără rost.

— Da ce ești ? Rus ?

— Nu Rus... Iu Lipovan... creștin !.. Rus radi barbî... iu nu radi...

Și-și duse mina, cu o oarecare mîndrie la cele două smoace de barbă roșie-blondă, abia răsărite la dreapta și stînga bărbiei. Și rîdea fără încetare...

Am plecat și eu rîzînd, firește cu gîndul la «barbî sintiniellei». Mi s'a spus apoi că Lipovenii, spre deosebire de Ruteni, nu rad barba.

M'am dus apoi să cercetez cu deamănuntul monumentul... E așezat cu fața spre Rusia, spre malul dimpotrivă. Pe un soclu enorm de piatră străină, alternînd cu piatră dobrogeană, se ridică o coloană uriașă, cu inscripții, cunune și ramuri de lauri, turnate în bronz. La stînga coloanei e un dorobanț gigantic, iar la dreapta un vultur falnic, cu aripele aproape ntinse. Mare artist a fost autorul grupului ! Ca compoziție, chiar monumentul e cel mai frumos de la noi. Cine a observat atitudinea de pază și aținare a mîndrului dorobanț, ca și privirea-i îngrijată, dar energică și ațîntită spre Rusia, va vedea imediat puterea artistică a celui ce și-a închipuit și turnat astfel pe cuceritorul, apărătorul și sentinela Dobrogei. Nici vulturul nu poate fi prețuit mai jos. E în aceeași atitudine de pază și gata de plecare, la cel dintâi semn, cu plîsul deschis și cu privirea îngrijată și întrebătoare spre dorobanț... Din apropierea, privirea și atitudinea amîndurora, ți se pare că-s tovarăși în așteptarea atacului și vulturul întreabă :

— Ce ne facem, frate ?

...Mult am admirat monumentul... aproape până s'a înoptat. M'am scoborit pe gînduri, întrebîndu-mă ce-am făcut noi de 80 de ani pentru Dobrogea, cum i-am cultivat populația, frumusețile și bogățiile, cum e administrată și apărată—și dacă trebuie sau nu să dăm drepturi politice Dobrogenilor?...

D. Munteanu-Rimnic.